

Handleiding voor Keti Koti Junior Arnhem - 2022

Deze handleiding voor leerkrachten hoort bij de presentatie 'KetiKotiJuniorArnhem' voor in de klas.

Dit educatieve pakket is in samenwerking met Introdans, Comité 30juni/1 juli Arnhem en Rozet ontstaan.

Dia 4 - Wat is Keti Koti?

Keti Koti betekent 'Verbroken Ketenen'. Zo heet ook de dag waarop in Nederland elk jaar op 1 juli de slavernij herdacht wordt en de vrijheid gevierd. Ongeveer 150 jaar geleden kwam er een einde aan de slavernij in Suriname en de Nederlandse Antillen, die toen koloniën van Nederland waren.

De jaarlijkse viering vindt plaats op 30 juni en 1 juli onder andere in het Oosterpark in Amsterdam bij het Nationaal monument Slavernijverleden. Ook in het Afrikamuseum in Berg en Dal wordt Keti Koti al jaren gevierd. Sinds 2021 wordt Keti Koti ook in Arnhem gevierd. De vrouw op de foto heet Barbara Esseboom en woont in Arnhem. Zij vindt het heel belangrijk dat ook in Arnhem Keti Koti gevierd kan worden.

Dia 5: Geschiedenis van de Nederlandse slavernij

Vanaf groep 4/5 gebruik eerst het lesmateriaal van het Museum voor Wereldculturen en NiNSEE over de Nederlandse geschiedenis van de slavernij: [Keti Koti Junior - LessonUp](#)
Kijk in elk geval de eerste poëtische en informatieve film. Schat in of dit ook wat voor je groepen ½ is. <https://www.youtube.com/watch?v=ZhJsK6-hu7Q>
In de dia's hierna leggen we een verbinding met de Arnhemse geschiedenis van de slavernij in en hoe dit jaar Keti Koti hier wordt gevierd.

Dia 6: Quaco in Guinee, Afrika

Quaco was een echte jongen die in Arnhem heeft gewoond. Luister naar zijn verhaal:

Stel je voor je bent 9 jaar en je leeft in Guinee in Afrika in het jaar 1770. "Op een dag was ik met mijn broertjes in het zand aan het spelen. Ineens tilde me een sterke arm op en ging er een zak over mijn hoofd. Mijlenver werd ik meegenomen, tot ik ergens aan de kust werd afgeleverd bij een koning. Toen werd ik tot slaaf gemaakt en vanaf dat moment was ik niet meer vrij. Toen de koning stierf, werden de meeste tot-slaafgemaakten onthoofd en samen met hem begraven. Ikzelf werd met andere kinderen cadeau gedaan aan een officier uit het leger. Daarna werd ik weer verkocht aan een kapitein van een Hollands schip. Stel je voor: voor een geweer en wat buskruit!"¹

Met dat Hollandse schip voer ik van de Ghanese kust naar Suriname in Zuid-Amerika, een Nederlandse kolonie. Ik was toen 12 jaar. De kapitein ontmoette Meneer Stedman. Ik werd zijn

¹ Kind aan Ketting, bladzijde 6

futuboi, een loopjongen. Ik moest b.v. naast hem lopen en de parasol dragen. Ook deed ik andere klussen voor hem. Ik kookte en verzorgde Stedman toen die ziek was.

Dia 7 Quaco woont en werkt in Kasteel Rosendael

Toen ik 16 jaar was nam Stedman me mee naar Europa, naar Nederland. Ik ging daar naar school. Uiteindelijk gaf Stedman me weg als cadeau, aan Eusebia Jacoba de Rode van Heeckeren Torck, de barones van Rosendael. De familie woonde op twee plekken, in Den Haag, en in de zomer in een reuzegroot kasteel dat Rosendael heet, dichtbij Arnhem. Vanaf dat moment werd ik alleen nog maar William genoemd. Of nog erger: Zwarte William.

Dia 8: Quaco hoort over Anna

Op een dag hadden we een gast, meneer Brantsen, de eigenaar van een plantage Vossenburg ook op Suriname. De tafel was heel chic gedekt. Gouden kandelaren, chinees porselein en natuurlijk dure wijnglazen.

De mannen praten over een vrouw die ook een zwarte huid had, Anna heette en ook in Arnhem woonde. Zij werkte voor Meneer Brantsen. Was er nog iemand zoals ik met een prachtige zwarte huid hier in Arnhem? Ik was zo afgeleid dat me een ongeluk gebeurde: ik morste met de wijn bij het inschenken van de chique kelkglazen. Kijk maar.

Dia 9: Quaco denkt aan plantages in Suriname

Mijn oog viel later nog eens goed op dat kelkglas. Bovenaan stonden woorden: "Het Welvaren van de Plantage Kleinslust". Ik vroeg me af: Wat betekent dit? Waar doet mij dat aan denken? Waar lag die plantage dan? Zou ik daar ook geweest zijn?

Dia 10: Quaco danst in gedachten

Ik dacht terug aan mijn tijd in Suriname. Met Stedman gingen we naar de binnenlanden om Marrons op te pakken – mensen die niet meer als 'tot slaaf gemaakten' wilden werken. Ze waren naar het oerwoud gevluht. Daar moesten wij ze opsporen.

Op de reis erheen kwamen we naar een koffieplantage, waar de zwarte mensen een bruisend feest rondom het kampvuur vierden. In de stad Paramaribu was baljaren, oftewel dansen, verboden.

Ik ging ook en danste heerlijk mee. Ik hoorde de klank van de muziek nog in mijn oren klinken en voelde het ritme! Wat was dat heerlijk! Net als vroeger thuis, in Guinee!

Dia 11: Dans en muziek in de Nederlandse koloniën in het Caribische gebied

Niet alleen in Suriname, maar ook op de Nederlandse Antillen en in Brazilië woonden en werkten tot slaaf gemaakte mensen uit Afrika die ondanks alles bleven dansen en muziek maken. Kijk en luister mee naar de Tambú, de Banya op een Du en Capoeira op de volgende dia's.

Dia 12 Wat is Tambú?

Kijk naar filmfragment: [\(630\) Vernon Chatlein - Telelé \(live @TivoliVredenburg Utrecht\) - YouTube](#)

Tambú is een muziekinstrument, een muziek en een dans en is in de loop van de zestiende en zeventiende eeuw op Curaçao ontstaan uit verschillende West-Afrikaanse dansen, muziek en rituelen.

Tambu - het instrument: Het instrument Tambú werd oorspronkelijk gemaakt van een vaatje dat gebruikt was voor het transport van etenswaar over zee. Het vaatje werd bespannen met een geiten- of schapenvel. Op Bonaire is de trommel ook bekend als barí. Op Aruba wordt de tambú als muziekinstrument gebruikt tijdens de Dande-viering, kort voor oudjaar.

Tambú - de muziek: De Tambú is zowel rituele muziek als communicatiemiddel. Het gebruik verspreidde zich vanuit Curaçao naar Aruba en Bonaire. In de tambúliederen werden ooit de misstanden op de plantages en allerlei emoties bezongen, in de twintigste eeuw ook politieke en alledaagse gebeurtenissen. Momenteel worden allerlei onderwerpen bezongen.

Tambú - de dans: Bij de tambúdans in paren mag men elkaar niet aanraken, maar danst men op een kleine afstand van elkaar. De Tambú werd door de kerk afgewezen, zowel de muziek als de dans. Tussen 1936 en 1952 waren tambúmuziek, -dans en -feesten zelfs verboden. Ondanks dit verbod werd het toch in het geheim gedaan. Na 1952 werd het verbod versoepeld en na 2012 zijn tambúfeesten weer overal toegestaan. Emigranten die naar Nederland gingen, hebben het gebruik van de Tambú meegenomen. Tegenwoordig vindt hier ook integratie met andere traditionele muziekgroepen plaats, men viert het hele jaar door tambúfeesten in overdekte zalen in plaats van in de openlucht en men laat steeds meer de gedragsregels tijdens het dansen los.

Dia 13: Wat is de Banya op een Du?

Kijk naar de film van een Do feest: [\(630\) Kondre Banya Prey - YouTube](#)

En lees voor:

“Er komt een Doe! De ochtend voor het feest: Het is nog vroeg, de lucht is nog fris. Tot slaaf gemaakte vrouwen en mannen lopen druk heen en weer om stoelen en tafels klaar te zetten onder een grote tent. Ze hangen olielampen op en dekken de tafels. Er komen alvast fraaie broodmanden op tafel, schotels voor gerechten, schalen voor taarten, karaffen en glazen voor wijn, likeur en jenever. Glimmend gepoetste koperen schalen en grote kleurige doeken maken het decor af. Het is vanavond feest! En niet zomaar feest, er is een doe.” Uit: [Er komt een Doe! | Slavernij en jij](#)

Vertel: De Du of Doe is een Surinaams zang- en dansfeest in Suriname én het is ook de naam van het genootschap dat het feest organiseert. Banya is een van de traditionele muziek- en de dans vormen die dan werden uitgevoerd. De Du-gezelschappen ontstaan aan het eind van de achttiende eeuw, wanneer het de kolonie Suriname economisch goed gaat. Lidmaatschap van zo’n genootschap is niet gratis. De leden zijn voornamelijk tot slaaf gemaakte vrouwen en vrije zwarte vrouwen. Hun doel is de banya zo correct mogelijk te dansen. De Du is een cultureel hoogstandje, zoals een opera. Met sketches, spotliederen en satirische spreuken worden personen en situaties belachelijk gemaakt. Ruzies daarover kunnen hoog oplopen.

Dia 14: Wat is Capoeira?

Noord-Brazilië was van 1630-1654 onderdeel van het Nederlandse koninkrijk.

Oorspronkelijk komt capoeira uit Angola of Mozambique, beide Portugese koloniën. In de tijd van de slavernij in Brazilië (16e t/m 19e eeuw) deden de Afrikaanse tot slaaf gemaakten aan capoeira om hun cultuur in ere te houden en te werken aan hun fysieke weerbaarheid.

Er zijn twee vormen van capoeira: capoeira Angola en capoeira regional. Capoeira Angola is de oorspronkelijke capoeira, de bewegingen zijn langzaam en dicht bij de grond. De Capoeira Regional is de meest beoefende vorm van capoeira en werd rond 1930 ontwikkeld door meester Bimba uit Brazilië. Meester Bimba kon heel goed worstelen en combineerde technieken van Jiu-jitsu, boksen en (Romeins) worstelen met die van capoeira. In deze vorm van capoeira zit ook de acrobatiek en snelle bewegingen.

Instrumenten: Berimbau. Een berimbau is een snaarinstrument dat de vorm heeft van een grote boog waar een kalebas (cabaça) aan bevestigd wordt die dient als klankkast. [Capoeira Odara - Instrumenten](#)

Kijk naar de film en de instrumenten: [\(630\) 2014 Afro-Brazilian Carnival Capoeira - YouTube](#)

Dia 15: Dans de Keti Koti dans van Introdans

Het Arnhemse dansgezelschap Introdans heeft samen met Barbara Esseboom een dans gemaakt die jullie in de klas kunnen oefenen. Ze hebben zich laten inspireren door de oorspronkelijke muziek en dansvormen Tambú, Banya en Capoeira. Dans in de klas! Vier de vrijheid.

Doe de doe mee les: [Introdans | Ketikoti Doe Mee Les](#)

Stuur voor 15 juni een film op met jouw dansende klas naar kimberley.molina@rozet.nl. Deze filmen worden getoond op 1 juli 2022 bij de viering. Kom ook op 1 juli 2022 naar de Arnhemse viering en dans samen met Introdans om 15.00 bij Theater aan de Rijn.

Dia 16: Boekensuggesties voor in de klas.

Laat de kinderen in je klas ook over dit onderwerp lezen. Hieronder hebben we leeslijsten samengesteld voor kinderen tussen de 6-12 jaar.

Leeslijsten voor [OB](#), [MB](#) of [BB](#).

Dia 17: Kindercollege 'Op de rug van Bigi Kayman'

Volg het [kindercollege op woensdag 8 juni 2022](#) om 15.00 uur bij Rozet:

Schrijfster Henna Goudzand Nahar liet zich voor dit boek inspireren door het leven van de Brooskampers, die als tot slaaf gemaakt in Suriname leefden en zich vrij maakten door te vluchten naar een moerasgebied. Volgens de legende droeg een enorme kaaiman met gras op zijn rug de eerste Brooskampers naar de overkant. Henna neemt je mee in het verhaal van Kofi en Afi en vertelt meer over het slavernijverleden en waarom Keti Koti zo belangrijk is.

Dia 18: Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem

Het hele jaar 2022 staat bij het Nederlands Openluchtmuseum in het teken van Vrijheid. Niet alleen in het park maar ook online hoor je verhalen over wat vrijheid voor mensen vroeger en nu betekent.

Hoe vrij ben jij? <https://www.openluchtmuseum.nl/vrijheid/verdieping>

Welk vrijheidsfeest vier jij? <https://www.openluchtmuseum.nl/page/2803/welk-vrijheidsfeest-vier-jij>

Hun projecten voor scholen: <https://www.openluchtmuseum.nl/page/408/feest-in-nederland?taal=nl>

Dia 19: Afrikamuseum - Museum voor Wereldculturen in Bergendal

Doe de Vrijheidstour: <https://www.afrikamuseum.nl/nl/onderwijs/primair-onderwijs/vrijheidstour>

door het museum.

Volg het online lesmateriaal b.v. over de handel in chocola of racisme/discriminatie.

Slavernij niet voorbij: <https://www.afrikamuseum.nl/nl/onderwijs/primair-onderwijs/slavernij-niet-voorbij-de-klas>

